

er is geschreven (6)

***de redactie van
'het Nieuwe Testament'***

6 maart 2025
Nunspeet

terugblik...

- de eerste vier avonden: de totstandkoming van het 'Oude Testament':
 - het boek Genesis (de toledot)
 - de Hebreeuwse Bijbel
 - de Septuagint - LXX

terugblik...

- de vorige keer:
 - de apostelen zijn rechtsreeks aangesteld door de Heer Jezus Christus
 - het getuigenis dat zij hebben nagelaten vormt het fundament van de ekklesia (Ef.2:20)
 - zij hebben geen opvolgers aangewezen (zoals het Vaticaan meent)
 - maar verwezen naar hun eigen geschriften (Rom.16:26)

Judas

het geloof éénmaal overgeleverd

³ Geliefden, daar ik mij in *alles* beijver
jullie te schrijven
over onze gemeenschappelijke *redding*...

ΑΓΑΠΗΤΟΙ	ΠΑΣΑΝ	ΣΠΟΥΔΗΝ	ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΣ	ΓΡΑΦΕΙΝ	ΥΜΙΝ	ΠΕΡΙ	ΤΗΣ
geliefden !	alle	ijver	doende~	te-schrijven	jullie	aangaande	de
Geliefden	in alle opzichten	beijver	daar ik mij	te schrijven	u	over	–

ΚΟΙΝΗΣ	ΗΜΩΝ	ΣΩΤΗΡΙΑΣ
gemeenschappelijke	van-ons	redding
gemeenschappelijk	ons	heil

³ ... zie ik mij genoodzaakt *jullie te schrijven* met de *oproep* tot het uiterste te strijden voor het geloof dat eenmaal de heiligen overgeleverd wordt.

zoals een fundament éénmaal (bij aanvang) wordt gelegd, zo wordt het geloof éénmaal overgeleverd

ΑΝΑΓΚΗΝ	ΕΧΧΟΝ	ΓΡΑΨΑΙ	ΥΜΙΝ	ΠΑΡΑΚΑΛΩΝ	ΕΠΑΓΩΝΙΖΕΘΑΙ	ΤΗ
noodzaak	ik-had	-te-schrijven	aan-jullie	oproepende	tot-het-uiteerste-te-strijden~	in-het
genoodzaakt	zie ik mij	het te doen	_	met de vermaning	tot het uiterste te strijden	voor het

ΑΠΑΣ	ΠΑΡΑΔΟΘΕΙΧ	ΤΟΙΣ	ΑΓΙΟΙΣ	ΠΙΣΤΕΙ
eenmaal	overgeleverd-wordende	aan-de	heiligen	geloof
eenmaal	dat... ...overgeleverd is	de	heiligen	geloof

2Petrus 1

***wij (apostelen) hebben
het profetische woord***

¹⁵ Maar ik zal mij beijveren,
dat gij ook na mijn heengaan
telkens weer aan deze dingen kunt denken.

= het te boekstellen én verdere redactie
(bundelen en uitbesteding)

СПΟΥΔΑΣΩ	ΔΕ	ΚΑΙ	ΕΚΑΚΤΟΤΕ	ΕΧΕΙΝ	ΥΜΑC	ΜΕΤΑ	ΤΗΝ
^l ik-zal-mij-beijveren	echter	ook	bij-iedere-gelegenheid	^l te-hebben	jullie	na	de
ik zal mij beijveren	Maar	ook	telkens weer	dat... ...kunt	gij	na	–

ΕΜΗΝ	ΕΞΟΔΟΝ	ΤΗΝ	ΤΟΥΤΩΝ	ΜΝΗΜΗΝ	ΠΟΙΕΙCΘΑΙ
mijn	uitgang	de	van-deze-dingen	heugenis	^l gemaakt-te-worden~
mijn	heengaan	–	aan deze dingen	denken	–

¹⁶ Want **wij** zijn geen
vernuftig gevonden *mythen* nagevolgd
(...)
maar **wij zijn ooggetuigen** geweest
van zijn majesteit.

*wij = de apostelen
speciaal Jakobus, Petrus en Johannes;
1:17,18*

ΟΥ	ΓΑΡ	ΣΕΣΟΦΙΣΜΕΝΟΙΣ	ΜΥΘΟΙΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗCΑΝΤΕC
niet	want	ⁱⁿ met-wijsheid-gemaakt-zijnde~	mythen	~navolgende
geen	Want	vernuftig gevonden	verdichtfels	wij zijn... ..nagevolgd

ΑΛΛ	ΕΠΟΠΤΑΙ	ΓΕΝΗΘΕΝΤΕC	ΤΗC	ΕΚΕΙΝΟΥ	ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΟC
maar	toeschouwers	^l geworden-zijnde	van-de	van-diegene	grootheid
maar	ooggetuigen	wij zijn... ..geweest	van	zijn	majesteit

(...)

¹⁹ En wij hebben het profetische woord
daarom des te vaster,
en **jullie** doen wel er acht op te geven
als op een lamp,
die schijnt in een *troebele* plaats...

wij = apostelen, jullie = lezers
de apostelen beheren het woord
(mondeling en schriftelijk)

ΚΑΙ	ΕΧΟΜΕΝ	ΒΕΒΑΙΩΤΕΡΟΝ	ΤΟΝ	ΠΡΟΦΗΤΙΚΟΝ	ΛΟΓΟΝ	Ω	ΚΑΛΩΣ
en	wij-hebben	meer-bevestigd	het	profetische	woord	op-welke	op-ideale-wijze
En	wij achten... ..daarom)	des te vaster	het	profetische	woord	er	wèl

ΠΟΙΕΙΤΕ	ΠΡΟΕΧΟΝΤΕΣ	ΩΣ	ΛΥΧΝΩ	ΦΑΙΝΟΝΤΙ	ΕΝ	ΑΥΧΜΗΡΩ	ΤΟΠΩ
jullie-doen	acht-gevende	als	op-lamp	verschijnende	in	groezelige	plaats
en gij doet	acht op te geven	als	op een lamp	die schijnt	in	een duistere	plaats

(...)

¹⁹ En wij *hebben* het profetische woord daarom des te vaster, en *jullie* doet wel er acht op te geven als op een lamp, die schijnt in een *troebele* plaats, totdat de dag aanbreekt en de *lichtdrager* opgaat...

de dag = de zevende dag (waarop de verheerlijking op de berg plaatsvond)

ΕΩΣ	ΟΥ Η	ΗΜΕΡΑ	ΔΙΑΥΓΑΧ	ΚΑΙ	ΦΩΣΦΟΡΟΣ	ΑΝΑΤΕΙΛΗ
tot	dat	de	dag	en	licht-brenger	dat-hij-zal-opgaan
(1/2) totdat	(2/2) De	de dag	aanbreekt	en	de morgenster	opgaat

(...)

¹⁹ En wij *hebben* het profetische woord
daarom des te vaster,
en *jullie* doet wel er acht op te geven
als op een lamp,
die schijnt in een *troebele* plaats,
totdat de dag aanbreekt
en de lichtdrager opgaat...

"de lichtdrager" = de Heer wiens kleding
wit werd als het licht; Mat.17:2

ΕΩΣ	ΟΥ Η	ΗΜΕΡΑ	ΔΙΑΥΓΑΧ	ΚΑΙ	ΦΩΣΦΟΡΟΣ	ΑΝΑΤΕΙΛΗ
tot	dat	de	dag	en	licht-brenger	dat-hij-zal-opgaan
(1/2) totdat	(2/2) De	de dag	aanbreekt	en	de morgenster	opgaat

2Petrus 3

al Paulus' brieven

¹⁵ en acht lankmoedigheid
van onze Heer redding...

*in de twee dagen waarin de Heer uitblijft,
klinkt het woord van redding onder de natiën*

KAI	THN	TOY	KYPIOY	HMΩN	MAKPOΘYMIAN	CΩTHPIAN	HΓEICΘE
en	het	van-de	Heer	van-ons	geduld	redding	!acht~!
en	de	van	Here	onze	lankmoedigheid	voor zaligheid	houdt

15 ... zoals ook onze geliefde broeder Paulus
naar de hem gegeven wijsheid
jullie geschreven heeft,

aangezien Petrus "apostel van de
besnijdenis" is (Gal.2:7) heeft Paulus dus ook
een brief aan "de besnijdenis" geschreven

- de Hebreëen-brief!

ΚΑΘΩΣ	ΚΑΙ	Ο	ΑΓΑΠΗΤΟΣ	ΗΜΩΝ	ΑΔΕΛΦΟΣ	ΠΑΥΛΟΣ	ΚΑΤΑ
zo-als	ook	de	geliefde	van-ons	broeder	Paulus	in-overeenstemming-met
zoals	ook	_	geliefde	onze	broeder	Paulus	naar

ΤΗΝ	ΔΟΘΕΙCΑΝ	ΑΥΤΩ	CΟΦΙΑΝ	ΕΓΡΑΨΕΝ	ΥΜΙΝ
de	gegeven-wordende	aan-hem	wijsheid	-(hij)-schrijft	aan-jullie
de	gegeven	hem	wijsheid	geschreven heeft	u

Latijnse Vulgata

- Matteüs
- Marcus
- Lucas
- Johannes
- Handelingen
- Romeinen
- 1 Korinthe
- 2 Korinthe
- Galaten
- Efeze
- Filippi
- Kolosse
- 1 Tessalonika
- 2 Tessalonika
- 1 Timoteüs
- 2 Timoteüs
- Titus
- Filemon
- **Hebreeën**
- Jakobus
- 1 Petrus
- 2 Petrus
- 1 Johannes
- 2 Johannes
- 3 Johannes
- Judas
- Openbaring

**Paulus'
brieven**

Griekse Manuscripten

- Matteüs
- Marcus
- Lucas
- Johannes
- Handelingen
- Jakobus
- 1 Petrus
- 2 Petrus
- 1 Johannes
- 2 Johannes
- 3 Johannes
- Judas
- Romeinen
- 1 Korinthe
- 2 Korinthe
- Galaten
- Efeze
- Filippi
- Kolosse
- 1 Tessalonika
- 2 Tessalonika
- **Hebreeën**
- 1 Timoteüs
- 2 Timoteüs
- Titus
- Filemon
- Openbaring

**Paulus'
brieven**

¹⁶ evenals in alle brieven,
wanneer hij over deze dingen spreekt...

Paulus' brieven werden toen reeds gecopiëerd
en gebundeld zodat ze circuleerden

- Petrus kende ze allemaal
- en zijn lezers gedeeltelijk ook

ΩC	KAI	EN	ΠΑCΑΙC	ΤΑΙC	ΕΠΙCΤΟΛΑΙC	ΛΑΛΩΝ		EN	ΑΥΤΑΙC
zoals	ook	in	alle	de	brieven	¹ sprekende		in	hen
evenals	_	in	alle	_	brieven	wanneer hij... ..spreekt	_	_	

ΠΕΡΙ	ΤΟΥΤΩΝ
aangaande	deze-dingen
over	deze dingen

¹⁶ ... Daarin is een en ander moeilijk te verstaan,
 wat de onkundige en onstandvastige lieden
 tot hun eigen verderf verdraaien,
 evenals trouwens de overige schriften.

zelfs voor Petrus

- *had een heel andere achtergrond*
- *en perspectief (> spoedig herstel van Israël)*

TOYTΩN	EN	ΔΙC	ECTIN	ΔΥCΝΟΗΤΑ	ΤΙΝΑ	Δ
deze-dingen	in	welke	¹ (het)-is	moeilijk-te-begrijpen	sommige-dingen	de-dingen-die
deze dingen	^(1/2) Daarin	^(2/2) is	moeilijk te verstaan	een en ander	wat	

ΟΙ	ΑΜΑΘΕΙC	ΚΑΙ	ΑCΤΗΡΙΑΚΤΟΙ	CΤΡΕΒΛΟΥCΙΝ
de	onkundigen	en	labielen	¹ (zij)-verwringen
de	onkundige	en	onstandvastige lieden	

16 ... Daarin is een en ander moeilijk te verstaan,
 wat de onkundige en onstandvastige lieden
 tot hun eigen verderf verdraaien,
 evenals trouwens de overige schriften.

*Petrus stelt alle brieven van Paulus
 op één lijn met "de overige schriften"!*

ΩC	ΚΑΙ	ΤΑC	ΛΟΙΠΑC	ΓΡΑΦΑC
zoals	ook	de	overige	Schriften
evenals	trouwens	de	overige	schriften

2Timotheüs 4

Paulus' ijver voor de boeken

¹¹ Alleen Lucas is nog bij mij.
Haal Marcus af en breng hem mede,
want hij is mij van veel nut voor de dienst.

- = bijnaam van Johannes; Hand.12:12
- neef van Barnabas; Kol.4:10
- reden van conflict tussen Paulus en Barnabas; Hand.15:37-39
- Petrus noemt hem "mijn zoon"; 1Petr.5:13

ΛΟΥΚΑΣ	ΕΣΤΙΝ	ΜΟΝΟC		ΜΕΤ	ΕΜΟΥ	ΜΑΡΚΟΝ	ΑΝΑΛΑΒΩΝ	ΑΓΕ		ΜΕΤΑ
Lucas	(hij)-is	alleen		met	mij	Marcus	op-nemende	leid!		met
Lucas	is	Alleen... ..nog	bij	mij	Marcus	Haal... ..af	en breng hem	mede		

ΣΕΑΥΤΟΥ	ΕΣΤΙΝ	ΓΑΡ	ΜΟΙ	ΕΥΧΡΗCΤΟC	ΕΙC	ΔΙΑΚΟΝΙΑΝ
jezelf	(hij)-is	want	voor-mij	zeer-buikbaar	tot-in	bediening
—	hij is	want	mij	van veel nut	voor	de dienst

11 Alleen Lucas is nog bij mij.
Haal Marcus af en breng hem mede,
want hij is mij van veel nut voor de dienst.

heeft Marcus de geschriften die Petrus in zijn bezit had voor Paulus meegenomen?

ΛΟΥΚΑΣ	ΕΣΤΙΝ	ΜΟΝΟC		ΜΕΤ	ΕΜΟΥ	ΜΑΡΚΟΝ	ΑΝΑΛΑΒΩΝ	ΑΓΕ		ΜΕΤΑ
Lucas	(hij)-is	alleen		met	mij	Marcus	op-nemende	leid!		met
Lucas	is	Alleen... ..nog	bij	mij	Marcus	Haal... ..af	en breng hem	mede		

ΣΕΑΥΤΟΥ	ΕΣΤΙΝ	ΓΑΡ	ΜΟΙ	ΕΥΧΡΗCΤΟC	ΕΙC	ΔΙΑΚΟΝΙΑΝ
jezelf	(hij)-is	want	voor-mij	zeer-buikbaar	tot-in	bediening
—	hij is	want	mij	van veel nut	voor	de dienst

(...)

¹³ Als jij komt,
breng dan de omslag mede,
die ik te Troas bij Karpus liet liggen...

gewoonlijk opgevat als 'mantel'

maar kan ook een tas of map zijn

- een omslag met vellen/ bladzijden?
- codex-vorm ideaal om geschriften te bundelen
- de Bijbel stond ook aan de wieg van de boekdrukkunst

ΤΟΝ	ΦΕΛΟΝΗΝ	ΟΝ	ΑΠΕΛΙΠΟΝ	ΕΝ	ΤΡΩΑΔΙ	ΠΑΡΑ	ΚΑΡΠΩ	ΕΡΧΟΜΕΝΟC
de	omslag	die	ik-achterliet	in	Troas	bij	Karpus	komende~
de		die	ik... ..liet liggen	te	Troas	bij	Karpus	Als jij komt

ΦΕΡΕ	ΚΑΙ	ΤΑ	ΒΙΒΛΙΑ	ΜΑΛΙCΤΑ	ΤΑC	ΜΕΜΒΡΑΝΑC
breng !	en	de	boekrollen	vooral	de	perkamenten
breng dan... ..mede	en ook	de	boeken	vooral	de	perkamenten

(...)

¹³ Als jij komt,
breng dan de *omslag* mede,
die ik te Troas bij Karpus liet liggen,
en ook de boeken,
vooral de perkamenten.

Gr. TA BIBLIA > meervoud van BIBLOS > de Bijbel

TON	ΦΕΛΟΝΗΝ	ΟΝ	ΑΠΕΛΙΠΟΝ	ΕΝ	ΤΡΩΑΔΙ	ΠΑΡΑ	ΚΑΡΠΩ	ΕΡΧΟΜΕΝΟC
de	omslag	die	ik-achterliet	in	Troas	bij	Karpus	komende~
de		die	ik... ..liet liggen	te	Troas	bij	Karpus	Als jij komt

ΦΕΡΕ	ΚΑΙ	ΤΑ	ΒΙΒΛΙΑ	ΜΑΛΙCΤΑ	ΤΑC	ΜΕΜΒΡΑΝΑC
breng !	en	de	boekrollen	vooral	de	perkamenten
breng dan... ..mede	en ook	de	boeken	vooral	de	perkamenten

2Timotheüs 3

elke schrift van God geïnspireerd

¹⁴ Blijf *jij* echter bij wat *je* geleerd
en toevertrouwd is,
wel bewust van wie *je* het hebt geleerd,

CY	ΔΕ	MENE	EN	OIC	ΕΜΑΘΕC	ΚΑΙ	ΕΠΙCΤΩΘΗC	ΕΙΔΩC
jij	echter	!blijf!	in	welke-dingen	jij-leerde	en	jij-verifiëerde	°waargenomen-hebbende
gij	echter	Blijf	bij	wat	u geleerd	en	toevertrouwd is	wèl bewust

ΠΑΡΑ	ΤΙΝΩΝ	ΕΜΑΘΕC
bij	wie ^(mv) ?	jij-leerde
van	wie	gij het hebt geleerd

¹⁵ en dat je van kindsbeen af
de heilige schriften kent,
 die je wijs kunnen maken tot redding
 door het geloof *dat* in Christus Jezus [*is*].

= de Tenach/ LXX

ΚΑΙ	ΟΤΙ	ΑΠΟ	ΒΡΕΦΟΥΣ	ΤΑ	ΙΕΡΑ	ΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΟΙΔΑΣ	ΤΑ
en	dat	van-af	baby	de	gewijde	documenten	jij-hebt-waargenomen	de
en	dat	van... ..af	kindsbeen	de	heilige	schriften	gij... ..kent	die

ΔΥΝΑΜΕΝΑ	ΣΕ	ΣΟΦΙΣΑΙ	ΕΙΣ	ΣΩΤΗΡΙΑΝ
kunnende~	jou	wijsheid-geven	tot-in	redding
kunnen	u	wijs... ..maken	tot	zaligheid

15 en dat je van kindsbeen af
de heilige schriften kent,
die je wijs kunnen maken tot redding
door het geloof *dat* in Christus Jezus [*is*].

ΔΙΑ ΠΙΣΤΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΙΗΣΟΥ

door geloof het in Christus Jezus

door het geloof _ in Christus Jezus

¹⁶ Elke schrift van God geïnspireerd
is ook nuttig tot onderwijzing,
tot weerlegging, tot correctie,
tot opvoeding in de rechtvaardigheid,

Timotheüs kende de heilige Schriften van
kindsbeen aan

- inmiddels waren vele apostolische geschriften toegevoegd
- die voor "de mens Gods" (:17) noodzakelijk zijn
- ook die zijn van God geïnspireerd!

ΠΑΣΑ	ΓΡΑΦΗ	ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΟΣ
elk	schriftwoord	door-God-geïnspireerd
Elk	schriftwoord	van God ingegeven

¹⁶ Elke *Schrift* van God *geïnspireerd*
 is ook nuttig *tot onderwijzing,*
tot weerlegging, tot correctie,
tot opvoeding in de rechtvaardigheid,

ΚΑΙ	ΩΦΕΛΙΜΟΣ	ΠΡΟΣ	ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ	ΠΡΟΣ	ΕΛΕΓΜΟΝ	ΠΡΟΣ
en	heilzaam	naar-toe	onderwijzing	naar-toe	blootlegging	naar-toe
ook	is... ..nuttig	om	te onderrichten	te	weerleggen	te

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΝ	ΠΡΟΣ	ΠΑΙΔΕΙΑΝ	ΤΗΝ	ΕΝ	ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ
correctie	naar-toe	discipline	de	in	rechtvaardigheid
verbeteren	en	op te voeden	_	in	de gerechtigheid

¹⁷ opdat de mens Gods *toegerust* zij,
tot *elk* goed werk volkomen toegerust.

het woord van God dat Paulus zou
completeren (Kol.1:25!) is afdoende
om ons volkomen toe te rusten!

INA	APTIOC	H		O	TOY	ΘΕΟΥ	ΑΝΘΡΩΠΟΥ
opdat	toegerust	dat-hij-is	de	van-de	God		mens
opdat	volkomen	zij	de	_	Gods		mens

ΠΡΟΣ	ΠΑΝ	ΕΡΓΟΝ	ΑΓΑΘΟΝ	ΕΞΗΡΤΙΜΕΝΟΝ
naar-toe	elk	werk	goed	'volkomen-toebereid-zijnde~
tot	alle	werk	goed	volkomen toegerust

Galaten 2

besnijdenis-geschriften

(...)

⁹ en toen zij de genade,
die mij geschonken was, opmerkten,
reikten **Jakobus, Kefas en Johannes**,
die voor steunpilaren golden...

*deze volgorde verraaft Paulus'
hand in de indeling van het NT*

ΚΑΙ	ΓΝΟΝΤΕΣ	ΤΗΝ	ΧΑΡΙΝ	ΤΗΝ	ΔΟΘΕΙCΑΝ	ΜΟΙ	ΙΑΚΩΒΟΥ	ΚΑΙ	ΚΗΦΑΣ
en	wetende	de	genade	de	gegeven-wordende	aan-mij	Jakobus	en	Kefas
en	toen zij... ..opmerkten	de	genade	die	geschonken was	mij	Jakobus	_	Kefas

ΚΑΙ	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΟΙ	ΔΟΚΟΥΝΤΕΣ	CΤΥΛΟΙ	ΕΙΝΑΙ
en	Johannes	degenen	schijnende	steunpilaren	-te-zijn
en	Johannes	die	golden	steunpilaren	voor

Latijnse Vulgata

- Matteüs
- Marcus
- Lucas
- Johannes
- Handelingen
- Romeinen
- 1 Korinthe
- 2 Korinthe
- Galaten
- Efeze
- Filippi
- Kolosse
- 1 Tessalonika
- 2 Tessalonika
- 1 Timoteüs
- 2 Timoteüs
- Titus
- Filemon
- Hebreeën
- **Jakobus**
- **1 Petrus**
- **2 Petrus**
- **1 Johannes**
- **2 Johannes**
- **3 Johannes**
- **Judas**
- Openbaring

"eerst de Jood"

**Besnijdenis-
geschriften**

Griekse Manuscripten

- Matteüs
- Marcus
- Lucas
- Johannes
- Handelingen
- **Jakobus**
- **1 Petrus**
- **2 Petrus**
- **1 Johannes**
- **2 Johannes**
- **3 Johannes**
- **Judas**
- Romeinen
- 1 Korinthe
- 2 Korinthe
- Galaten
- Efeze
- Filippi
- Kolosse
- 1 Tessalonika
- 2 Tessalonika
- Hebreeën
- 1 Timoteüs
- 2 Timoteüs
- Titus
- Filemon
- Openbaring

**Besnijdenis-
geschriften**

⁹ ... mij en Barnabas
de rechterhand der gemeenschap:
wij zouden naar de *natiën* gaan,
zij echter naar de *besnijdenis*.

= Jakobus, Petrus en Johannes
twee soorten geschriften:
1. besnijdenis-geschriften
2. natiën/heiden-geschriften

ΔΕΣΙΑC	ΕΔΩΚΑΝ	ΕΜΟΙ	ΚΑΙ	ΒΑΡΝΑΒΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΑC	ΙΝΑ	ΗΜΕΙC	ΜΕΝ
rechter-handen	-zij-geven	aan-mij	en	aan-Barnabas	van-gemeenschap	opdat	wij	inderdaad
(1/2) de broederhand	reikten	mij	en	Barnabas	(2/2)	–	wij	–

ΕΙC	ΤΑ	ΕΘΝΗ	ΑΥΤΟΙ	ΔΕ	ΕΙC	ΤΗΝ	ΠΕΡΙΤΟΜΗΝ
tot-in	de	natiën	zij	echter	tot-in	de	besnijdenis
zouden naar	de	heideneen	zij... ..gaan	–	naar	de	besnedenen